TARTU ÜLIKOOL UNIVERSITAS TARTUENSIS 1632 ELU

fotod: Reuter

MILLENNIUM. Mõistus ei tohi lõbutsemist häirida: millennium võib alata üha uuesti.

Millennium algab kaks korda?

AASTAVAHETUS.
Maailm valmistub tasapisi teist korda millenniumit vahetama.

tekst ***Ain Kallis***

Kui aastatuhande või sajandi algust saaks muuta referendumiga, oleks kindlasti käes 21. sajand. Miljoneil maakera elanikel oleks taolisest reformist kama kõik, sest 1. jaanuaril oli bütsantsi kalendri kasutajail käes juba 7508. aasta, juutidel 5760., islami maades aga alles 1420. aasta.

Müstiline nelja numbri vahetus tekitas suure segaduse kogu maailmas. Kõige rohkem kardeti maailma lõppu, elektrikatkestusi jne. Financial Timesi andmetel istus 2/3 brittidest ja 3/4 ameeriklastest vana-aastaõhtul hirmuga kodus. Arvutitest tingitud ohtude vältimiseks kulutati sadu miljoneid dollareid, arengu- ja taandarengumaades varusid saatkonnad ellujäämiseks konserve. Palju miljoneid lendas vastu taevast ka aastavahetuse tulevärkides – saabus ju uus millennium!

Miks küll osa inimesi tahtis pidu edasi lükata? Milles oli üldse asja uba?

PIINLIK PUUST ETTE TEHA. Asi näib lihtne ja loogiline: kui meil kasutusel olevas nn gregooriuse kalendris on süsteem selline: 1. aasta enne Kristust (või enne meie ajaarvamist, kuidas soovite), siis 1. aasta ja 2. aasta pärast Kristuse sündi jne kuni 100. aasta 31. detsembrini, mil lõppes 1. sajand jne. Ka Eesti Entsüklopeedia 13. köite lk 193 on kirjas, et 21. sajand algab 1. jaanuaril 2001. Sama on leida NTC American English Learner's Dictionarys. Igaks juhuks on seal lisatud: «Mõned inimesed arvavad, et 21. sajand algab aastal 2000.»

Segadus võttis vahel naljakaid vorme. Haridusministeerium saatis laiali kaarte sooviga «Rahulikke jõule ja meeldivat koostööd uuel aastatuhandel!», nende Õpetajate Leht (07.01.00) aga õpetas: «Kõik asjad ei ole nii lihtsad, kui näivad…» ja nimetas nähtust – kui 2000 ette lööb, on 2000 aastat ka läbi – «Mercedese kompleksiks».

Sada aastat tagasi oli sama kompleks ka Saksa keisril Wilhelm Teisel, kelle korraldusel algas 20. sajand 1900. aastaga. 1899. aasta lõpul kirjutas Postimees: «Millal aastasada lõpeb ja uus algab, see on õieti teadusline küsimus, mille üle tegeliku elu seisukohalt otsust ei või teha. /…/ Ei ole teadusliselt kahtlust selle kohta, et uus aastasada 1901. aasta 1. päevaga algab. Aastaarvu väline kuju ei tõsta ju aastate hulka.»

Sakala 1900. aasta viimases numbris kirjutati: «Lõpeb mitte ainult aasta, vaid aastasada.»

Sada aastat tagasi polnud numbrivahetus väliselt nii atraktiivne kui nüüd, mil koguni neli arvu muutus ja nulle oli kolm. Lisandus veel too Y2K probleem ehk arvutite lolliksminemise oht.

Erilise aastavahetuse võimendamise võtsid enda peale kaks maailma ülivõimu – ärikorporatsioonid ning meedia. Šõu peab jätkuma. «Inimkonna veenmine lihtsas matemaatilises loogikas on lootusetu vaev,» kirjutasid I. Asimov ja F. White oma raamatus «Millennium – võti ajaloo mõistmiseks». «1. jaanuaril 2000. aastal kuuleme me uue aastatuhande kära ja lärmi.» Kuulsimegi.

Kui Atlanta olümpial kuulutas J. A. Samaranch, et need on sajandi viimased olümpiamängud, märgiti seda ära kui vanahärra keelevääratust. Tegelikult oli ta miljoneile prohvetiks.

Arvestatavatel eesti ajakirjadel selles küsimuses kõhklusi polnud. Kõik olid nõus, et tegemist pole millenniumivahetusega. Ajalehtedel oli asi segasem. Nii meil kui mujal. Näiteks algas Postimehe sajandi ülevaade aastaga 1901 ja lõppes 1999. aastal. Soliidse Financial Timesi aasta esinumbris oli artikkel «Kuidas me vaatame endasse 20. sajandi viimase aasta esimesel päeval?», järgmisel leheküljel räägiti aga saabunud uuest sajandist. Sama nähtust näeme pea igal päeval ka meie lehtedes ja raadios: üks kirjutab uuest sajandist, teine takerdub vanas. Raadiointervjuus märkis üks arst: «Taolist operatsiooni tehti juba eelmise, ei, üle-eelmise, või ikka eelmise sajandi algusel.»

Kõige teravamaks läks millenniumiarutelu möödunud aasta lõpul Sõnumilehes. Juba pealkirjad arvamuste rubriigis kõlasid: «Millenniumiga kord majja!», «Kes tooks mõistust?», «Kas tõesti ei saa ajaarvamist paika panna?» Üliõpilased süüdistasid teadlasi, et need pole asja küllalt selgitanud. Mõned nõudsid arutelu koguni Riigikogus! Pahandati astronoomidega (pedandid!).

Peale karnevali pakkusid suurt elevust sajandi suurmeeste ja -sündmuste või rekordite kindlakstegemine. Kaasaja kirjanikke ja teadlasi jt paistis see kurvastavat: isegi 2000. aasta Nobeli preemia ei vii enam 20. sajandi suurkujude hulka! National Geographicu toimetaja mainis küll, et 2000. aasta saabumise eriline tähistamine sarnaneb jõulumüügiga *halloween*i ajal, kuid ajakiri alustas ikkagi millenniumilugudega 1998. aastal.

MIS EDASI? NASA teadlased ennustavad, et märtsis algavad ettevalmistused uue projekti «Tõeline millennium» käikulaskmiseks. Berliinis, kus pidu läks paksu udu tõttu untsu, valmistutakse uueks ürituseks. Ja miks mitte üht asja kaks korda maha müüa, kui võimalik?

Ruth Freitag ironiseerib oma raamatus «Sajandite võitlus» (1995): «Kui peaks kirjutatama inimkonna rumaluste entsüklopeedia, oleks üks lehekülg reserveeritud ka sellele väikesele lapsikusele». Eks ta ole: ajaloolastest ministrid sõitsid mööda Eestimaad ringi, jagades «millenniumibeebidele» hälle ja kinke.

Ajalooõpetajad kurdavad, et nüüd on raske sajandit defineerida, sest õpilased viitavad Millenniumile. Lugu sarnaneb anekdoodiga: matemaatikaõpetaja õpetas lapsi, et 2x2=7. Püüdes õpilasi mitte traumeerida, otsustati hiljem läheneda õigele tulemusele aste-astmelt, esmalt 2x2=6, siis 2x2=5 jne. Ka nüüd tuleks lastele selgeks teha, et olid ajad, mil nulli ei tuntud, siis rääkida, miks võeti sadu aastaid tagasi ajaarvamise alguseks üks teatud moment jne.

Hoopis tähtsam on riigiisade suhtumine kalendrisse. «Ja kui vastab tõele, et Eesti hakkab 21. sajandi isikukoode panema 2000. aastal, siis on meil suuri šansse lollpeadena ajalukku minna,» ennustab astronoom Tõnu Viik.